

Kelimeye dökülmüş bilgi deyince kendimizi tekrar ediyor gibiyiz, *kelimeye dökülmemiş bilgi* mi var?

Kelime dediğim (İngilizce, Fransızca) gibi dillerin kelimesi değil, herhangi bir nesneyi veya bunlar arasındaki ilişkiyi ifade eden bir işaret. (Semeion) Buna Türkçe’de *gösterge*, Semiotics’e de *Gösterge-bilim* diyorlar ama bu başı (gösterge) ve kıcı (bilim) ayrı ayrı bozuk tamlamayı kullanmak istemiyorum. Zaten yazı da bir *göstergebilim* yazısı değil.

İnsan için asıl sınırlamanın bilgisini kelimeye dökmek zorunda olmasında yattığını düşünüyorum. Rahman suresinde *ona [insana] beyanı öğretti*, Bakara suresinde *bütün kelimeleri öğretti* diyen Kitab’ın tefsiri hakkında, lisana ve düşünceye verdiği referanslar hakkında, İslam düşünce tarihi ve onun erken felsefedeki kökleri hakkında uzun uzun tahlil yapacak durumda değilim; ancak söyleyeceğimin insanı dil vasfıyla öne çıkaran tüm düşünce şekillerinden farklı olduğunu baştan ifade etmek lazım.

Allah’ın ezeli ve ebedi bilgisi, insanın bilmek için muhtaç olduğu kelimelere ihtiyaç duyar mı? Hayır duymaz. Bilakis bizim *gerçek* dediğimiz kainatın bilgisi *Allah’ın kelimesi* gibidir, çünkü *o ol der ve olur*. Bizim kullandığımız ve düşündüğümüz kelimenin de yaratıcısı odur. *O istemezse siz isteyemezsiniz*. Onun düşünmemize izin vermediğini düşünmemiz mümkün değildir. Onun bilmemizi istemediğini biz bilemeyiz. Onun yaratmadığı kelimeyi bizim yaratmamız mümkün değildir.

Onun bilgisinin bizimki gibi tali araçlara ihtiyaç duymadığının ifadesidir bu. Kainattaki bütün enerji durumlarını, bütün nesnelerin bütün hallerini, bütün parçalarını *ayrı ayrı bilen* Allah’ın, bizim nesneleri gruplayıp ortak bir isim veren ve onların arasındaki ilişkileri kusurlu benzerlikle ifade etmeye çalışan lisanımıza muhtaç olmadığı aşikardır. Yeryüzündeki bütün yaprakları tek tek, ayrı ayrı bilen birinin, *yaprak* kelimesine ihtiyacı olmaz. Bu onun için *anlamsızdır*.

Tartışmayı bilenler burada Universal/Particular ayırımından bahsettiğimi farkedir. Allah particular’ların sınırsız bilgisine sahip olduğu için, universal’lar onun için manasını kaybeder. Bir adam düşünün ki, elindeki banknotların seri numalarını tek tek biliyor, onun için *ne kadar parası olduğu* sorusu cevaplanabilecek, ancak cevaplanması gerekmeyen bir sorudur.

İnsanın Allah’ın bilgisini anlamaya çalışırken yaptığı yanlış da, naçiz kanaatimce, kendi sınırlı lisani vasıtasıyla onun ilmini tasnif etmeye çalışmasında yatar. İnsanın kendine ait dünyasında, kendi ördüğü isim ve fiillerde gördüğü insicam gerçekte Allah’ın kainatta yarattığı insicamın yansımasıdır. *Onun yaratmasında bir eksiklik bulamazsın*.

Dağların ve denizlerin kabul etmediği ancak insanın kabul ettiği emanet budur; zira nesneler kendi hallerinde kendi bilgilerini Allah’ın kelimesi olarak taşır, bir yaprak sadece kendinden ibarettir ve bir taş da sadece kendinden ibarettir. İnsan ise kendinden başkasının bilgisine de heves etmiş ve kelimeyi emanet almıştır.

İnsanın halifeliliği de budur: O sadece Allah’a mahsus *kendinden başkasını bilme* kudretine halife olmuş ve Allah’ın sadece kendisinin bildiği bir vazifeye vazifelenmiştir. Zaman zaman insanın yaratılışın-

daki sırrın, kainatın bilgisini kendi lisanıyla ortaya koymak olduğunu düşünüyorum. (Bu gayba dair bir mesele olduğu için söylediğim her şey ancak kendi ham hayalim olabilir.) Allah'ın insanı yaratmasındaki hikmetin *kulluk* etmesi ve bu kulluğun tabii sonucu olarak bilgisini genişletmesi olduğunu düşünüyorum. Bu bilgiyi genişletirken insan olduğunu ve bundan kaynaklı sınırlarını unutmayacak imana muhtaç bulunduğu ihtar edilmiştir. Son peygamberini bilgi patlamasının hemen öncesinde, organize bir devlet otoritesinin bulunmadığı bir coğrafyada göndermesinin de bir sebebi vardır.

Okunabilirlik sınırlarını fazla taşırmadan demem o ki, insanın *mantık* ve *lisan* vasıtasıyla eriştiği bilginin bir *berzahtan* sonra anlamsızlaşmasında, Allah'ın ilminin bu ikisiyle anlaşılmasının kat'i olarak imkansız olması yatar. Bugün Fizik'te ulaşılan noktanın *dil ile ifade edilemeyecek* bir yerde olması ve insanın yaşadığı çevrede karşılaşmadığı, uygun karşılıkları olmayan olaylardan bahseder hale gelmesi de böyledir.

Aynı şekilde, insanın mantık ve lisan örgüsünü gereksiz yere türettiğinde eline ancak anlamsızlık geçmesinin hikmeti budur. Allah'ı mantık vasıtasıyla arayanların eli boş dönmesindeki hikmet de böyledir. Günlük hayatı içinde, Allah'ın tek tek kullarının kalplerine ilham ettiği ve birbirlerine bahsetmeleri mümkün olmayan hüccetin imana vesile olması, ama kuru mantık silsilesinin sonunda inkara sebep olmasında da benzer bir hikmet bulunur. Allah'ı bulanlar bunu mantığa değil, kendi günlük hayatlarındaki muhabbete bağlar. Mantık ne olmadığını söyler, ancak ne olduğunu bulmaya gücü yetmez.

Ve yine aynı şekilde bilimin bugünkü araçlarından en temeli olan istatistiğin hakikati örtmesinde de böyle bir hikmet vardır. Bir olay hakkında *%99.9 olur* demek, *biz bunun neden olduğunu bilmiyoruz* demek gibidir. Allah'ın bilgisindeki bütün durumlar lisanımız, bilgimiz ve bilimimizin elinde olmadığı için, geçmişe dönüp de yaptığımız tahminlerin, gelecekte çalışacağından emin değiliz. Herhangi bir makinenin ne kadar çalışacağı, bir insanın daha kaç gün ömrü kaldığı, bir binanın ne zaman yıkılacağı konusundaki bilgimiz yarımdır. Bir nesneyi çevresinden ayırıp da bilmek mümkün olmadığı halde insanın tüm zihinsel süreçleri sanki böyle bir şey mümkünmüş gibi çalışır.

Aynı konuyu farklı yönlerden anlattım. Burada az kişiden oluşan ekiplerin neden daha etkin olduğundan, veya kocaman şirketlerin neden ruhsuz makinelere dönüştüğünden de bahsedebilirdim. Daldan dala atladığım ve konulara hakettiği derinliği kazandıramadığım bellidir. Bununla beraber burada bahsedilenin gerçekte ancak tecrübi olarak anlaşılacağını da eklemek isterim. Hayatını her daim mantık ve lisan peşinde arayan iflah olmazlara bu derdi ifade edebilmek elimde değil.